

KOINONIA

XXVII. évfolyam 11. szám
2020. november

Bulányi Gy.: Akkor maga nem hisz!	4550
Turiák I.: Évnyitó...	4557
Farkas I.: A vargánya titka	4561
Bulányi Gy.: Pécel	4564
Bulányi Gy.: Éva néni Bokor Aranynagydíja	4567
Merza J.: Dernier Cri	4568
Máté-Tóth A.: Mitikus mátrix	4573
Metzger B.: A fiát kereste	4576
Habos L.: Versek	4580

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

*Szellemeik, őszi szelek, sóhajok,
elköltözött testvérek, boldog árnyak!
Üljetek ma ti halottak-napját,
gyászünnepet értünk. Országotoknak nincsenek*

határai,

*nincsenek d imenziói, fájdalmai se;
mi vagyunk egyetlen rossz érzésedek,
mi balga gyászolók. Zúgjak ma ti halotti zsoltárt,
kéményeinket szélvihar döntse le,
holtak, testvérek, sírjakok értünk
hideg esőt! Gyűjtsatok lidércclángot házaink fölé,
melyek a mi novemberi sírjaink
Itt várjuk fekete, nyirkos életünkéből
a feltámadást.*

(Dsida Jenő: Halottak napján)

BULÁNYI GYÖRGY

AKKOR MAGA NEM HISZ!

Porba kívánt sújtani e megállapításával valamelyik embertársam, amikor megvallottam neki: úgy gondolom, hogy az Atya nem kívánta Fia véres golgotai halálát, s a Fiú nem óhajtotta kiengesztelni Istent Ádám és Éva vétkeért.

Gondolkodó lénynek lenni és nem hinni - nem lehetséges. Nem, mert az is érdekel bennünket, amiről nincsenek, nem lehetnek biztos információink; minek következtében csak hihetünk az ilyen vagy amolyan (objektíve nem biztos) válaszok helyességében. Gondolkodó lénynek lenni és valami más (objektíve nem biztos) információban hinni, mint amiben Te hiszel - ez viszont nagyon is lehetséges.

A tapasztalható és biztosan kikövetkeztethető dolgokat tudhatjuk. A nem tapasztalhatókat, a biztosan ki nem következtethetőket csak hihetjük. Csak..., mert a szobán forgó tudás több, mint a hit. Több, mert a hit

csak annyit jelent, hogy "én éppen úgy gondolom, ahogy gondolom; Te viszont nyugodtan gondolhatod másképpen, ha Neked úgy tetszik valószínűbbnek". Az egyszeregyről, Püthagorasz tételéről, Mátyás király uralkodásáról, Balassi Bálint költészetéről viszont tudásunk van, s nem hitünk. Ha e tudást tartalmak érvényét valaki kétség bevonja, "nem hiszi", az összekeveri a tudható és nem-tudható (hanem csak hihető) dolgok tartományát.

A tudományok hipotézisekkel, majd azokat bizonyítva vagy elvetve - tantételekkel dolgozik, amelyek tudhatók, igazolhatók. Legalábbis mindaddig, amíg valaki meg nem cáfolja azokat. A vallások hittételekkel dolgoznak. Az egyes vallások hittételeit az adott valláshoz tartozó személyek igaznak, a valósággal megegyezőnek fogadják el. Akkor is így tesznek, ha azok sem tapasztalatból, sem következtetésből le nem vezethetők. Még akkor is így járnak el, ha az emberi értelem ellentmondás fedez fel bennük. Nem kisebb tudós, mint Schütz Antal mondta nekem, amikor a pappászentelésemet követő napon mintegy ajándékként bemehettem hozzá teológiai gondjaim megbeszélésére: "Ilyenkor az ember letérdepel és imádkozik".

Az egyes vallásoknak megvannak a maguk hitforrásai. Egy közvetlen és több közvetett. Az én vallásomban, a római katolikusban, a közvetlen hitforrást az egyházi tanítóhivatal adja. Amit a pápa mond (és a pápával egységben levő püspökök mondanak...; de ez utóbbit bátran elhanyagolhatjuk, mert, ha - per abszurdum - olyasmit találnának mondani, amit a pápa másképpen mond, az nem számít hinnivalónak), azt kell hinnem, ha római katolikusnak akarok számítani. Vagy legalábbis amit a pápa mond, azt nyilvánosan nem szabad megtagadnom, mert, ha mégis így tennék, akkor automatikusan kiközösíteném magamat azoknak a köréből, akik római katolikusok, azaz azoknak a köréből, akik a pápára hallgatnak. E tanítóhivatalnak vannak tévedhetetlen tételei és nem tévedhetetlenek. A nem tévedhetetlenek megtagadása is maga után vonhatja a kiközösítést. Többek között azért is, mert csak a Tanítóhivatalnak van joga eldönteni, hogy melyik tétel számít tévedhetetlennek, s melyik enged meg módosítást.

A közvetett hitforrásokat a vallás múltja adja. A múlt, tehát az, amit korábban képviselt a vallás tanítóhivatala - gyakorlatilag mindig tévedhetetlenül, valamint az ellenkezőt vallóval szemben szankciókat (pl. máglyán elégetést) alkalmazóan. A múlt vallási neve a tanítóhivatal szempontjából - a szenthagyomány. Ennek legrégebbi eleme rendre a legkorábbi írásos emléke e hagyománynak, amely a szentírás nevet viseli. Hogyan kell érteni e szentírást, mit lehet és kell magunkévá tenni a későbbben tanítottakból, mindezt a tanítóhivatal állapítja meg. A teológusok a kezdet kezdetétől fogva ki voltak téve annak a veszélynek, hogy eretneknek minősülnek. Igazán problematikussá azóta vált a helyzetük, amikortól fogva az orthodoxia, a hivatalból igaznak számító tanítás írásos megfogalmazást nyert. Az első egyetemes zsinatig némileg cseppfolyós volt, hogy kiszámít eretneknek, s ki nem. Nem is égettünk el máglyán addig senkit sem, bár kiközösítéssel azért éltünk már az első három század folyamán is.

Egy összehasonlító vallástudományi munka kimutathatná, hogy kivétel nélkül minden vallásnak létét, fennmaradását, egységét az biztosítja, ha van hitvallás, ha van hitvallást kezelő tanítóhivatal (azaz vannak a hitvallást védő s annak alakítását jogszerűen végző konkrét élő személyek), és van vallási múlt, vallási hagyomány, amelynek gyökerei mitikus kezdekbe és/vagy a legkorábbi írásos emlékekbe nyúlnak. Röviden: amíg van hitszabály, addig van egység. Amikor valaki függetleníteni akarja magát a hitszabálytól, valláson-egyházon kívülre kerül. Maradhat vallási közösség nélkül, beiratkozhatik egy másik vallási közösségbe, és indíthat egy új vallási közösséget is.

Akik öntudatos tagjai egy vallási közösségnek, azok számára hitük tételeinek megvallása, az azokhoz egészen belülről ragaszkodás, a tételeket

megkérdőjelezhetetlen nyilvánvalóságnak gondolás - magától értődő; s ami ennél több: mindennekfeletti igazságértéket is jelent számukra e hittartalom. Keresem e magatartás lehetséges okait.

- Csak a magáét ismeri, és fel sem merül benne annak lehetősége, hogy egy másik vallásnak a tanítása értékben felérhet a saját válasának az értékével.

- Felmerül benne a gondolat, de fél foglalkozni ezzel a gondolattal, mert azt tanulta, hogy a szándékos kételkedés hitének tételeiben - halálos bűn, amit Isten örök pokollal büntet; és valószínűbbnek tartja ezt a szörnyistent, mint azt az Isten, aki engedélyezi neki a Tőle ajándékozott értelmének használatát.

- Megvizsgált több vallást, s egyértelművé lett számára, hogy saját vallásának feleletei az optimálisak.

A harmadik csoportba kerülők számára is ismert az a tény, hogy mások is elvégezték azt az intellektuális munkát, amelyet ők elvégeztek, s az esetek döntő többségében az alapos stúdium azoknál is ugyanazzal az eredménnyel jár: saját vallásukat fogják optimálisnak találni. Érthető ez több okon is. Saját vallásunkban nevelődve az áll hozzánk a legközelebb. A többi vallást aligha tudjuk saját vallásunk szemszögétől függetlenül vizsgálni. Ha hozzáveszem az eddigiekhez még azt a körülményt is, hogy az ilyen alapos vizsgálatra nagyjából csak azoknak van idejük/pénzük, akik egy egy vallásfelekezet papjai vagy egyéb alkalmazottai, akkor egzisztenciális érdek is motiválja a vizsgálatom eredményét: ne kerüljek ki állásomból, ne legyek munkanélkülivé, ne kerüljek az utcára.

Az lenne a természetes, hogy a tapasztalattal és következtető munkával nem feltérképezhető területekről készített állításokat a legnagyobb szerénységgel fogalmazzuk meg. Valahogy például így: a mi hagyományainkban valamikor megjelent egy olyan nézet, hogy... Vagy így: nem tudjuk ugyan igazolni tételünket, de ez a nézet talán meg tudja magyarázni életünknek azokat a tényeit, amelyek... stb. Éppen az ellenkezője történik mindennek. A hittételek megfogalmazói a teljes bizonyosság hangjait ütik meg. Pl. így: ez a kinyilatkoztatás szava... ennek megbízhatóságát maga az Isten szavatolja..., ez dogma..., ez tévedhetetlenül igaz, mert... stb. stb.

Mivel fejlettebb civilizációk az élet egyetlen területén sem engedélyezik maguknak, hogy igazolatlan állítások abszolút érvényt követelhessenek a maguk számára, felmerül a kérdés, mi lehet az oka annak, hogy a vallások ama igénye, hogy abszolút tekintélyt óhajtanak kölcsönözni tudományosan (tapasztalat és következtetés által) nem igazolt és nem igazolható tételeknek, nem vált ki sem felháborodást, sem lenéző mosolyt.

Mért viselkedik a társadalom másképpen ezen a területen, mint az ellenőrizhető ismeretek területén? Biztosan nem ok nélkül.

Szókratészt halálra ítélte Athén államhatalma, mert filozofálásával elbizonytalanította polgártársait, főleg a fiatalokat abban a meg nem kérdőjelezendő vallási igazságban, hogy a halhatatlan istenek a görög földön található Olimposz nevű magas hegy ormán tanyáznak. A különböző állami szuverénitásoknak megvoltak a maguk törzsi-állami isteneik (megvolt a maguk Istene), s szövetségben éltek velük/Vele. E szövetség megőrzésén fordult - közmeggyőződés szerint - a társadalom egészének a léte; békében és háborúban egyaránt. Ne vicceljen e téren se Szókratész, se Jézus, se más. Ha viccel, megnézheti magát. A legkülönbözőbb társadalmak közmeggyőződése, hogy a kialakult nézetekhez ragaszkodni kell, s a kialakult szertartásrenddel ezeket az isteneket kultiválni kell. Személyi kultusz illeti meg őket, mert jóindulatukon fordul a társadalom egészének jóléte.

Sztálin sem engedett viccelni ateizmus dolgában, még Hruscov sem. Az ateista szocializmus legalább akkora ellenségnek tekintette a vallási imperializmust, mint a kapitalistát. A Vatikán imperialista kémközpontként raktározódott el a létező szocializmusért harcolók agyában, s a vallásokat tekintették a legveszedelmesebb ellenfélnek, mert azok papjai kihúzzák a talajt a hatalom önmagát abszolutizálásának szándéka alól.

Ratzinger 1986-ban azt írta nekem, hogy a 13. pontomban idézett zsinati szöveggel elszubjektívizálok az általa idézett 12 pont abszolút érvényét. Legutóbb Dél-Amerikában a relativizmus veszedelméről beszélt. Ötezer különböző vallás igényli, hogy tagjaik ne relatív, hanem abszolút bizonyossággal vallják a maguk hittételeiket.

1999

TURIÁK ILDIKÓ

ÉVNYITÓ

*Mentek az országúton egy távoli falu felé
Lábukat lemarta a por
Tarisznyájuk kiürült azért csak énekeltek
Szalagosan lobogtak a felhők
Sodrott szirmú sárga kikericsok hajladoztak a fűszálak
között
Kanyarodott az út*

*Ők csak mentek födetlen fejjel a szélben
Födetlen fejjel július lángjaiban
Botjukra tűzték a tarisznyát csillaggömb ült a botjuk
végén
Mezítláb mentek a homokban folyamok homokján
csillogott a kvarc*

*Elhagyták a várost
Ahol házakat emeltek az emberek házakat ahol élni
aludni lehet
Gránátvirágos játszótérre az autók néma suhanását
Egy havas decemberi napon
Nem ültek vonatra még a szekér is elhagyta őket
Kidőltek társaik ki hazament ki megházasodott
Ki meg csak ott maradt sebes lábbal az út porában
Eszelősen nézve a fogyatkozó menetelőket*

*S ők léptek előre mikor már nem is vitte őket a lábuk
Még énekeltek pedig már nem jött ki hang a torkukon
Még léptek előre egy távoli falu felé
Pedig az út is kicsúszott a talpuk alól s a hideg ég
Szívükre hajolt úgy folytatta éneküket
(Stetka Éva: Elszántak)*

Istenem!

Te tudod, testvéreimnek mégis el kell mondanom, miért elmélkedem most, hónapokkal korábban, mint azt naptárunkba beírtuk. Gyökér után, a beigért Előd Dogmatikát keresve és nem találva, felhívtam Gyurka bácsit. Szó szót követett, hosszasan beszélgettünk. Nem Elődről, nem dogmatikáról, hanem magunkról, a Bokorról, az első és második nemzedékről. Talán mondhattam valamit, s nemcsak a szám járt. Gyurka bácsi ugyanis azt javasolta, hogy cseréljünk Öcsivel. Elmélkedjem én ezen a januári gyökéren. Elmélkedjem arról, amiről beszélgettünk. Némi habozás után igent mondtam.

Most több hét múltán, mégis tele vagyok szorongással vállalt feladatomban. Miért is? Azért, mert jól tudom, hogy vannak nehezen visszahozható, ihletett pillanatok. Pillanatok, amelyekben az emberek elérik, vagy legalább súrolják az egymást megértés lehetséges határát. Másnap, vagy akárcsak néhány óra elteltével még ugyanazok a